

פילגש אחת", "היא הגר היא קטורה" – מדוע נקט הכתוב "הפילגשים" בלשון רבים?

יש שביארו¹⁷¹, שמכיוון שאברהם נשא אותה פעמיים, פעם אחת כשהיה שמה הגר ופעם שנייה כשהיה שמה קטורה, הרי זה כאילו היו לו שתי פילגשים. אבל ביאור זה אינו מובן: מה בכך שאברהם נשאה פעמיים, והרי מדובר באותה פילגש עצמה?

ולפי האמור יש לומר, שהכתוב נקט "פילגשים", לשון רבים, משום בכל פעם היא היתה פילגש במובן אחר, עד שהדבר נחשב כאילו מדובר בשתי פילגשים שונות: כשהיה שמה הגר נקראה פילגש בשל היותה שפחה, הנחותה במעמדה מאשה רגילה; ואילו כשנקראה בשם קטורה כבר נחשבה לאשה ממש, ונקראה פילגש רק בגלל העדר הכתובה.

(לקו"ש ח"ה ע' 231 ואילך)

מב

וְאֵלֶּה יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אַבְרָהָם אֲשֶׁר חָיָה מֵאֵת שָׁנָה וְשִׁבְעִים
שָׁנָה וְחֲמִשׁ שָׁנִים (כה, ז)

"בן מאה כבן שבעים, ובן שבעים כבן חמש, בלא חטא" (רש"י)

דברי רש"י דורשים ביאור: הרי כדי ללמד שאברהם היה בזקנותו בלא חטא – די בהיקש אחד "בן שבעים כבן חמש"; מה בא ללמדנו ההיקש הנוסף – "בן מאה כבן שבעים"?¹⁷²

והביאור בזה:

171. ראה לבוש כאן. יפה תואר לב"ר פס"א, ד.

172. וכפי שמצינו, שבשרה נאמר "מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים", ואנו למדים מכך שני דברים: "בת ק' כבת כ' לחטא", ו"בת כ' כבת ז' ליופי" (פרש"י פרשתנו כג, א).

כשבישר הקב"ה לאברהם שיהיה לו בן, תמה אברהם בלבו: "הלבן מאה שנה ייוולד"¹⁷³. ומפרש רש"י: "בימי אברהם נתמעטו השנים כבר ובא תשות כח לעולם... שמיהרו תולדותיהן, בני ששים ובני שבעים".

ועל-פי זה יש לפרש את ההיקש "בן מאה כבן שבעים": באותה תקופה גיל שבעים היה הראוי ללידת ילדים, ואילו אברהם, גם בהיותו בן מאה, נשאר באותו כח וגבורה שהיו לו בהיותו בן שבעים¹⁷⁴.

לפי האמור, הצורך בנס מיוחד כדי שיוולד יצחק היה רק מצד שרה, שכבר לא יכלה ללדת בדרך הטבע, שהרי "חדל להיות לשרה אורח כנשים"¹⁷⁵; אבל אברהם לא היה זקוק לנס, כי אמנם בעולם כולו כבר "בא תשות כח לעולם... מיהרו תולדותיהן בני ששים ובני שבעים", אבל באברהם "תשות כח" זו לא פגעה מלכתחילה, אלא היה בכוחו להוליד אף בהגיעו לגיל מאה ("בן מאה כבן שבעים").

ובזה תתורץ קושיא ידועה: בפרשתנו מסופר¹⁷⁶ שארבעים שנה לאחר לידת יצחק הוליד אברהם בנים נוספים מקטורה, ולא נזכר שהיה צורך בנס מיוחד לשם כך!

ולפי האמור הדבר מובן – כיוון שאברהם, גם בהיותו "בן מאה" ולאחר מכן, היה כוחו כ"בן שבעים", ולכן לא היה זקוק לנס מיוחד כדי להוליד את בני קטורה.
(לקו"ש ח"כ ע' 79 ואילך)

173. לך לך יז, יז.

174. ולפי זה יש לומר, שהגירסא הנכונה ברש"י היא: "בן מאה כבן שבעים לכוח" [כן הוסיף בסוגריים במהדורא בתרא של ברלינר, אבל לא ציין מקורו].

175. וירא יח, יא.

176. לעיל פסוק א.